

روز فتنه

روز فتنه ۷ آذر ۱۴۰۳

چهارشنبه ۷ آذر ۱۴۰۳

شماره ۴۲۹

فهرست مطالب

FARHIKHTEGANDAILY.COM

فهرست مطالب

FARHIKHTEGANONLINE

فهرست مطالب

فهرست مطالب

فهرست مطالب

فهرست مطالب

فهرست مطالب

فهرست مطالب

فهرست مطالب

فهرست مطالب

تیم مذاکره‌کننده ایرانی قبل از نروژ چه دیدارهایی داشته است

در اسلو چه خبر است؟

زهرا طیبی

خبرنگار گروه نقد روز

معاون سیاسی وزارت خارجه در آستانه شروع مذاکره باترئیتهای اروپا، به دعوت نروژ راهی اسلو شده است. بر مبنای آنچه در برخی رسانه‌ها منتشر شده، سفر تخت روانچی به نروژ مقدمه‌ای برای مذاکره با اروپایی هاست. دنیای اقتصاد به نقل از منابع آگاه نوشت: «معاون سیاسی وزارت خارجه ایران به اسلو سفر کرده تا مذاکرات ایران و اروپا را از این پایتخت اروپایی آغاز کند.» اما بر مبنای آنچه «فرهیختگان» کسب اطلاع کرده، به نظر می‌رسد سفر تخت روانچی به اسلو، به دعوت نروژی‌ها جهت «زمینه‌سازی برای مذاکره و گفت‌وگو با آمریکایی‌ها»، صورت گرفته است. هنوز اما ابهامات زیادی درخصوص فراهم شدن یا نشدن شرایط مذاکره با آمریکایی‌ها وجود دارد. سؤالی که در این زمینه وجود دارد، این است که با توجه به سیاست ورزی نکروانه ترامپ، کانال‌های مذاکره تغییر خواهند کرد و مسیر پیگیری مذاکرات که پیش از این از کانال عمان یا قطر دنبال می‌شد، دنبال نخواهد شد؟ یا کانال‌های دیگری مثل نروژ جایگزین خواهد شد؟ یا وجود آنکه در اخبار غیررسمی گمانه‌زنی‌هایی درخصوص پیام‌های رد و بدل شده مطرح شده، اما همچنان اطلاع‌رسانی رسمی در این خصوص صورت نگرفته و اخبار مذاکرات در هاله‌ای از ابهام جلو می‌رود. انتظار می‌رود به جای آنکه اخبار از کانال‌های غیررسمی و در حد گمانه‌زنی در رسانه‌ها منتشر شوند، دستگاه وزارت خارجه شفاف‌سازی دقیقی پیرامون مذاکرات و پیام‌هایی - که تا الان رد و بدل شده‌اند - منتشر کند. غیرشفاف ماندن مسیر مذاکرات این امکان را به طرف مقابل می‌دهد که حتی فضای رسانه‌ای داخلی ایران را نیز به نفع خود تحت تأثیر قرار دهد.

■ ■ ■

■ س‌م مهلک انفعال و بی‌ایدگی، مذاکرات را تهدید می‌کند

فراغ از اینکه اساساً امکانی برای مذاکره با آمریکا فراهم خواهد شد یا خیر، همچنین با توجه به شروع مذاکرات ژنو می‌بایست چند نکته را در مورد انتشار اخبار مذاکرات و پوشش رسانه‌ای آن مورد توجه قرار داد:

۱. خبر مذاکره باترئیتهای اروپایی ابتدا توسط خبرگزاری «اکیودو» ژاپن منتشر شد، این خبرگزاری «به نقل از چند منبع دیپلماتیک ایرانی مدعی شده بود که ایران در مرحله نهایی آمادگی برای برگزاری مذاکرات هسته‌ای با آلمان، فرانسه و انگلیس در ۲۹ نوامبر در ژنو سوئیس قرار دارد.» پس از آن رسانه‌های ایرانی، خبر را منتشر کردند، سپس سخنگوی وزارت خارجه نیز در ادامه خبر را تأیید کرد. سؤالی که در این خصوص وجود دارد، این است که چرا خبر مذاکره ایران با اروپا توسط یک رسانه ژاپنی منتشر شده و این خبر در اختیار رسانه‌های ایرانی قرار نگرفته و اطلاع‌رسانی درخصوص این مذاکرات صورت نپذیرفته است.

۲. همین‌با شروع مذاکرات ژنو در مهم‌ماه ۹۲ رسماً اعلام شد ایران یک بسته پیشنهادی برای مذاکره با ۵۰۱ وزیر می‌خواهد گذاشت که از جمله آن‌ها «به رسمیت شناختن حق غنی‌سازی در ایران» بود. رسانه‌های ایران تقریباً در جریان مسیر مذاکرات، اهدافی که ایران دنبال می‌کند یا مواضع مذاکره‌کنندگان قرار داشتند. اما حال درحالی‌که در آستانه شروع مذاکره با اروپایی‌ها قرار داریم و گمانه‌زنی‌هایی هم درخصوص احتمال مذاکره با آمریکا مطرح می‌شود، هنوز درباره اهداف مذاکره و مسیری که ایران دنبال خواهد کرد، ابهام وجود دارد و اطلاعات دقیقی در اختیار رسانه‌ها قرار نگرفته و هنوز ابجاد موضع روشن نیست.

۳.فراغ از این موارد، سؤالات اساسی چنینند که ایده ایران برای مذاکره با اروپا و مذاکره احتمالی با آمریکا چیست؟ هدف‌گذاری مشخصی در این خصوص صورت گرفته یا صرفاً این گفت‌وگو‌ها قرار است در چهارچوب مذاکره برای مذاکره برگزار شود؟ مبنای بر این است، در شرایطی که طرف آمریکایی‌ها از برجام خارج شده، به تعهدات خود پایبند نبوده و به خاطر پانلی که وارد کرده خسارتی پرداخت نکرده، صرفاً مذاکره‌ای از زوری انفعال بدون ایده مشخص صورت گیرد یا برنامه مشخصی برای مذاکره صورت گرفته است؟ سود و زیان ایران در روند مذاکره در نظر گرفته شده و نتیجه‌ای که ایران از این مذاکرات دنبال می‌کند، از پیش مشخص است؟ بدون در نظر گرفتن این موارد و البته ناشناختن ایده مشخص، اشتباهی که در دولت‌های یازدهم و دوازدهم رخ داد، مجدد تکرار می‌شود؟ اقتصاد داخلی به نتایج مذاکرات و سیاست خارجی وابسته می‌شود و نهایتاً نیز نتیجه‌ای حاصل نخواهد شد؟ امری که انتظار می‌رود در ابتدای مسیر مذاکرات، تصمیم‌گیری دقیقی درخصوص این مسیر صورت گیرد و اطلاعات دقیق هم در اختیار رسانه‌ها قرار گیرد. برای بررسی سناریوهای محتمل مذاکره با اروپایی‌ها و آمریکایی‌ها و مسیری که ایران می‌بایست دنبال کند، با عبدالرضا فرجی‌راد، سفیر سابق ایران در نروژ، حمیدرضا غلام‌زاده، کارشناس مسائل بین‌الملل و نصرت‌الله تاجیک کارشناس روابط بین‌الملل گفت‌وگو کردیم که در ادامه از نظر می‌گذرانیم.

■ ■ ■

■ فرجی‌راد:

نروژ واسطه‌ای برای گفت‌وگوی مستقیم با آمریکا است

معاون سیاسی وزارت خارجه به اسلو دعوت شده تا درخصوص آمادگی ایران برای گفت‌وگو با آمریکا مذاکرات صورت گیرد. این موضوعی است که عبدالرضا فرجی‌راد، سفیر سابق ایران در نروژ به آن اشاره رد و گفت: «آقای تخت‌روانچی به عنوان معاون سیاسی وزارت خارجه به اسلو دعوت شدند که آنجا با مقامات گفت‌وگو داشته باشند. دولت نروژ همیشه نقش میانجی‌گری را میان ما و اروپایی‌ها داشته، مثل نقشی که عثمایی‌ها میان ما و آمریکا داشته‌اند. در سطح جهانی هم به‌شکل گسترده‌تر، در پیمان اسلو، بین فلسطین، آمریکا و اسرائیل و همچنین حل و فصل مسائلی در آفریقا و سریلانکا، این نقش را برعهده داشتند. آن‌ها علاقه‌مندند به این نقش ادامه دهند. به نظر می‌رسد آقای تخت‌روانچی به اسلو دعوت شده تا ببینند ایران آمادگی گفت‌وگو با آمریکا را دارد. نروژ واسطه‌ای برای گفت‌وگوی مستقیم است، چون پیش از این نروژی‌ها هم این کار را انجام دادند و گفت‌وگوهای انجام شده، تصور این است که الان مذاکره بین ایران و آمریکا فراهم نمی‌شود، اما این می‌تواند زمینه‌ای باشد که مذاکرات بعدی بین ایران و آمریکا برگزار شود. باید صبر کرد تا بازگشت آقای تخت‌روانچی مشخص شود که نتیجه گفت‌وگو‌ها چه می‌شود. احتمال می‌رود در چنین مذاکرات این موضوع مورد بحث قرار گیرد که آیا ایران و آمریکا حاضر به مذاکره مستقیم خواهند بود؟»

به نظر می‌رسد ترامپ به دنبال پیگیری مسیر مذاکره احتمالی با ایران است
به نظر می‌رسد ترامپ علاقه‌ای ندارد مذاکرات را از کانال عمان یا قطر دنبال کند، این موضوعی است که فرجی‌راد به آن اشاره و در ادامه تأکید کرد محتوای مذاکراتی که در اسلو شروع شده با مذاکرات روز جمعه ژنو تفاوت دارد: «مذاکرات با اروپا مجزای از این مذاکرات است. سخنگوی وزارت خارجه آمریکا هم اعلام کرده مذاکرات روز جمعه در ژنو ارتباطی با آمریکا ندارد و ما در آن مذاکرات مشارکت نخواهیم کرد. در حال حاضر اساساً لازم نیست مذاکرات مشترکی با اروپا و آمریکا صورت گیرد. می‌بایست مذاکراتی با آمریکا و همچنین مذاکراتی با اروپا داشته باشیم و اگر بخواهیم مذاکرات پیشرفته‌تری داشته باشیم، می‌شود این‌ها را داغ‌ام کرد. یک دلیل جدا شدن مسیر مذاکرات این است که ترامپ به دنبال کار انفرادی است و می‌خواهد مذاکرات و نتیجه آن را به پای خود بنویسد. به مذاکرات دسته‌بندی شده، سازمان‌های جمعی

خیلی اعتقادی ندارد. لذا به نظر می‌رسد ترامپ به دنبال مذاکره مستقیم با ایران است و علاقه‌ای ندارد مذاکراتی برای مثال از کانال عمان یا قطر یا سوئیس دنبال می‌شد یا پیگیری کند و به دنبال ادامه مسیر از این کانال است، شاید نروژی‌ها را انتخاب کرده تا ایران و آمریکا را به یکدیگر وصل کنند.»

نروژی‌های می‌خواهند مزه دهان ایران را بچنانند

فرجی‌راد در ادامه به این موضوع اشاره کرد که بعید است در حال حاضر نماینده‌ای از آمریکا در نروژ باشد و گفت: «بعید می‌دانم اکنون نماینده‌ای در آمریکا باشد. نروژ الان به دنبال آن است که مزه دهان ایرانی‌ها را بفهمد و بداند طرف ایرانی آمادگی دارد یا خیر؟ بعد از آن حتماً نروژی‌ها دنبال این کار خواهند رفت. قبلاً این تجربه را با نروژ داشتیم، تجربه موفقی می‌بود.»

این احتمال وجود دارد که شروع مذاکرات با آمریکا تنها درخصوص مسائل هسته‌ای نباشد. سفیر سابق ایران در نروژ در این مورد گفت: «ترامپ در کارزار انتخاباتی مطرح کرده مسائل داخلی ایران کاری ندادم و گفت تنه‌ای خواهم ایرانی‌ها سلاح هسته‌ای نداشته باشند. درکنار این، حتماً مسائل دیگری مطرح می‌شود، مثل امنیت نیروهای آمریکایی. این امر برای ترامپ مهم است. حضور نیروهای آمریکایی در عراق و سوریه و ناهایشان در خلیج فارس می‌تواند در منطقه‌ای منی به همراه یابورد، حتماً این مسائل مورد گفت‌وگو قرار خواهند گرفت. درخصوص مسائل خاورمیانه، فلسطین و لبنان هم ممکن است گفت‌وگوهای مطرح شود اما اگر آتش‌بس برقرار شود اکما اینکه به نتایجی دستور داده تا نروژی که من به کاخ سفید می‌آیم، آتش‌بس در غزه و لبنان برقرار شود، این قابل بحث نخواهد بود. این مسئله با اسرائیل حل و فصل می‌کند و بعید می‌دانم اگر ترامپ بیاید، اسرائیلی‌ها به دنبال شروع حمله‌ای باشند؛ چراکه او دوست دارد آتش‌بس برقرار باشد و در آن مناظررات انتخاباتی به واردان تأکید کرده که من صلح می‌آورم. لذا به نظر می‌رسد، مسئله هسته‌ای رفع تحریم‌ها برای او مهم است. احتمال می‌رود مسائلی مثل امنیت نیروهای آمریکایی و حتی موضوعاتی درخصوص افغانستان هم مطرح شوند.»

احیای قالب ۵۰۱ ممکن نیست

در شرایط فعلی احتمال احیای قالب مذاکرات ۵۰۱ وجود ندارد. موضوعی که فرجی‌راد به آن اشاره کرد و درخصوص مسیری که احتمالاً در مذاکرات دنبال خواهد کرد نیز گفت: «الان قالب ۵۰۱ عملی نیست، اروپا روسیه دشمنند. دست است که اگر ترامپ بیاید، روابط روسیه و آمریکا بهتر می‌شود اما برای این‌ها ساخت است که پای میز مذاکره بنشینند. اگر به دنبال احیای برجام بودیم باید در قالب ۵۰۱ مذاکرات صورت می‌گرفت اما بعید می‌دانم آمریکا اروپایی‌ها در این قالب، مذاکرات را دنبال کنند. اگر فرآیند شکل‌گیری توافق جدیدی داشته باشند باید بدانند تحریم‌های ایران در حال حاضر عمدتاً تحریم‌های آمریکا است. تحریم‌های سازمان ملل و قطعنامه ۲۲۳۱ به پایان می‌رسد، لذا در درجه اول باید با آمریکا به توافق برسیم، ما اکنون قطعنامه ۲۲۳۱ را داریم. توافقاتی هم صورت گرفت و ایران به تعهداتش پایبند بود اما آمریکا از برجام خارج شد و اروپا آن را جرأت نکرد. این باعث شد ایران هم غنی‌سازی را افزایش دهد. به نظر من دیگر نیازی نیست برجام به همان صورت احیا شود. ضمن اینکه آمریکایی‌ها- به ویژه ترامپ- تمایلی ندارند در یک قالب جمعی، مانند ۵۰۱ فعالیت کنند. لذا به نظر من مذاکره مستقیم با آمریکا ممکن است ما را زودتر به نتیجه برساند و تحریم‌ها برداشته شود.»

■ حمیدرضا غلام‌زاده: گفت‌وگوهای غیررسمی آغاز شده

اما از جزئیات آن اخبار رسمی منتشر نشده است

در بهترین حالت مذاکره با اروپایی‌ها نشان می‌دهد که ایران به دنبال مذاکره است؛ در غیر این صورت نتیجه‌ای ندارد. حمیدرضا غلام‌زاده به این موضوع اشاره کرد و گفت: «اروپایی‌ها در حال حاضر در یکی از ضعیف‌ترین دوره‌های خود به سر می‌برند. نه وضعیت اقتصادی مناسبی دارند و نه تأثیرگذاری موفقی در صحنه جهانی داشتند. در موضوع اوکراین، بازیچه آمریکا شده و هزینه‌های سنگینی پرداخت کرده‌اند. شواهد زیادی وجود دارد که نشان می‌دهد اروپایی‌ها در این دوره از ضعف قرار دارند، از جمله عدم تأثیرگذاری در موضوع غزه که یکی از بزرگ‌ترین پرونده‌های بشریت در سال‌های اخیر است. با این حال، دولت ما روی این سه کشور اروپایی حساب باز کرده؛ کشورهایی که نهایتاً تأثیرگذاری آن‌ها در حوزه سیاسی و سازمان‌های بین‌المللی مانند آژانس یا سازمان ملل خلاصه می‌شود. اما تأثیرگذاری این نهاد‌ها را در موضوع غزه دیدیم؛ چقدر واقعاً مؤثر بودند؟ کاملاً منفعل و بلااستفاده، مگر اینکه کشوری یا نهادی ضعیف عمل کرده و خود را در معرض آن‌ها قرار دهد. نهایت دیدیم، سه سیاسی سه کشور اروپایی که از بقایای قدرت‌های اطلاع‌کاملی داشته‌باشند. این سؤال مطرح است که آیا شورای عالی امنیت ملی این دستور کار را تعیین کرده است؟ اگر چنین است، چرا سفر اسلو تاکنون پنهان مانده بود؟ چرا اخبار مربوط به مذاکرات پیش‌رو در ژنو تا مسیره‌های غیررسمی منتشر می‌شود؟ آیا این‌ها بهامات و نگرانی‌هایی است که درباره این مذاکرات وجود دارد. اکنون این سؤال مطرح است که نقش شورای عالی امنیت ملی در مذاکرات اسلو و ژنو چیست؟ آیا رویکرد مذاکرات و موضوعات مرتبط با آن از سوی شورای عالی امنیت ملی هدایت می‌شود، یا این مذاکرات تحت تأثیر تصمیمات معانوان موضوعی در مذاکرات با این طرف‌های فایده است.»

گفت‌وگوهای غیررسمی با آمریکا از کانال‌های موازی دنبال می‌شود

گفت‌وگوهای غیررسمی با آمریکا از مسیره‌های غیررسمی شروع شده؛ «موضوعی که غلام‌زاده به آن اشاره کرد و گفت: «به نظر می‌رسد مسیر مذاکرات تنها محدود به عمان و قطر نیست و ظاهراً مسیرهای جایگزین نیز وجود دارد. شایعاتی درباره دیدار ایلان ماسک با نام‌نابنده ایران در سازمان ملل مطرح شد؛ هرچند تکذیب گردید. همچنین موضوع سفر آقای تخت‌روانچی به اسلو و سفر هم‌زمان آقای عراقچی به لیبیون نیز مطرح است. گرچه موضوع سفر به لیبیون متفاوت به نظر می‌رسد، اما ظاهراً گفت‌وگوهای غیررسمی به‌صورت موازی در حال شکل‌گیری است. دقیقاً مشخص نیست دستور کار این گفت‌وگوها چیست. نگرانی بزرگ این است که ما از جزئیات آن مطلع نیستیم و به نظر نمی‌رسد نهاد‌های بالادستی سیاست خارجی کشور نیز اطلاع‌کاملی داشته‌باشند. این سؤال مطرح است که آیا شورای عالی امنیت ملی این دستور کار را تعیین کرده است؟ اگر چنین است، چرا سفر اسلو تاکنون پنهان مانده بود؟ چرا اخبار مربوط به مذاکرات پیش‌رو در ژنو تا مسیره‌های غیررسمی منتشر می‌شود؟ آیا این‌ها بهامات و نگرانی‌هایی است که درباره این مذاکرات وجود دارد. اکنون این سؤال مطرح است که نقش شورای عالی امنیت ملی در مذاکرات اسلو و ژنو چیست؟ آیا رویکرد مذاکرات و موضوعات مرتبط با آن از سوی شورای عالی امنیت ملی هدایت می‌شود، یا این مذاکرات تحت تأثیر تصمیمات معانوان

و مشاوران سیاست خارجی دولت، چه به‌صورت رسمی مانند وزیر امور خارجه و چه به‌صورت غیررسمی توسط افراد دیگر، قرار دارد؟»

■ ■ ■

■ تاجیک:

اروپایی‌ها در روابط آمریکا و ایران، واسطه‌گری نمی‌کنند

تاجیک معتقد است همین‌که اروپایی‌ها حاضرند با ایران پای میز مذاکره بنشینند، اهمیت دارد و گفت: «همین‌که مذاکرات برگزار شود، خودش فی‌نفسه اهمیت دارد. ما با اروپایی‌ها به نقطه‌ای رسیده‌ایم که دیپلمات‌های ما و آن‌ها حاضر نبودند دور یک میز بنشینند و مذاکره کنند. این در حالی است که پس از ماجرای شهرپور ۱۴۰۱، اروپا حتی حاضر نبود دیپلمات‌های ما را در کشورهای خود بپذیرد یا با آن‌ها ملاقات کند. برخی از این مواضع ناشی از جوسازی و اشتباه محاسباتی آن‌ها درباره مسائل داخلی ایران بود. حالا از آن مقطع به شرایط فعلی رسیده‌ایم که دیپلمات‌های ما و اروپامی خواهند با هم گفت‌وگو کنند. این خودش یک پیشرفت محسوب می‌شود. حالا اینکه از این مذاکرات چه نتیجه‌ای حاصل می‌شود، بحث دیگری است که می‌توان درباره آن تحلیل کرد. ما نمی‌توانیم پیش‌گویی کنیم، بلکه باید شواهد و قرائن را کنار هم قرار دهیم و یک تحلیل علمی ارائه کنیم.»

اروپا بین ایران و آمریکا واسطه‌گری نخواهد کرد

ارتباط مذاکرات آمریکا به اروپا رویکرد درستی نیست، موضوعی که تاجیک به آن اشاره کرد؛ و درخصوص مذاکرات غیررسمی با آمریکایی‌ها گفت: «اینکه مذاکرات آینده با اروپا با مسائل آمریکایی‌بند دهیم، رویکرد درستی نیست. مشکلات ما با آمریکا به کلی متفاوت است. نقطه افتراق ما با اروپا بایر سر اوکراین است. درآینده، وقتی ترامپ بیاید، نقطه افتراق آمریکا و اروپا هم با سر اوکراین خواهد بود. بنابراین، نباید امید داشته باشیم که اروپایی‌ها نقش واسطه یا میانجی میان ما و آمریکا را ایفا کنند. البته ممکن است در برخی موارد، مثل برجام، نقش مثبتی ایفا کنند، اما موارد دیگر ممکن است اروپا به رابطه ما و آمریکا حساسیت داشته باشند. به خصوص اگر ترامپ بیاید و مسئله اوکراین مطرح باشد. انتظار واسطه‌گری اروپا بین ایران و آمریکا نیست. ما از جایی شروع کردیم که اروپا باید آن اشتباه محاسباتی که در ماجرای ۱۴۰۱ مرتکب شد را اصلاح کند و بعد قابل به همکاری شود. همان همکاری‌ای که در دوران برجام با اروپا داشتیم و توانستیم با کمک اروپا، سازه برجام را حفظ کنیم.»

برجام با اصلاحاتی قابل احیاست

تاجیک معتقد است که با وجود اتفاقی که افتاده اما همچنان باید برجام را حفظ کرد. او گفت: «باید سازه برجام را حفظ کرد. اینکه نیاز به روزآمدی دارد، موضوع دیگری است. هر قانونی که توسط بشر نوشته می‌شود، برای و زمان خاصی طراحی شده است و باگذر زمان نیاز به به‌روزرسانی پیدا می‌کند. چه برسد به سازه برجام که تاکنون چندین‌بار شک به آن تحمیل شده است؛ مانند خروج ترامپ، گذشت زمان، تحولات خاورمیانه، و جنگ اوکراین و روسیه. همه این‌ها روی معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی اثر گذاشته‌اند. باید تلاش کنیم سازه برجام با اصلاحاتی سرپا شود. حالا آن فرمول چیست؟ این موضوعی است که در مذاکرات باید به دست بیاید. با توجه به خروج ترامپ از برجام، ما پنج مرحله کاهش تعهدات داشتیم و سطح غنی‌سازی مان را افزایش دادیم. این دیگر به گذشته بازمی‌گردد. ما باید فرمولی پیدا کنیم که آنچه اکنون روی زمین وجود دارد، با پای و ستون‌های برجام به طراحی جدیدی برسد. ممکن است زمانی این طراحی جدید به قدری سنگین باشد که این پای و ستون نتوانند آن را تحمل کنند؛ در آن صورت، باید درباره‌اش کار کنیم. اما تحلیل من این است که تغییرات آن قدر عمیق نبوده‌اند که نیازی به تخریب کامل و ساخت یک سازه جدید باشد.»

دست اروپا، بدون آمریکا باز نیست

تاجیک درخصوص احتمال مذاکره مستقیم با آمریکایی‌ها گفت: «مورد مذاکرات دوجانبه ایران و آمریکا، این موضوع بسیار مطلوب است، اما اینکه آیا عملی می‌شود یا نه، مسئله دیگری است. آیا می‌توان با ترامپ کار کرد؟ آیا آماده این کار وجود دارد؟ آیا ظرفیت منطقه‌ای و بین‌المللی لازم است؟ عموماً اروپایی‌ها نسبت به اینکه ما مستقیماً با آمریکایی‌ها کنار بیاییم، حساسیت داشته‌اند و این مسئله از قبل هم وجود داشته است. در مذاکرات برجام نیز هر زمان احساس می‌شد که ایران و آمریکا در حال نزدیک شدن هستند، اروپایی‌ها حساسیت نشان می‌دادند. این بستگی به استراتژی و طراحی ما دارد. ما نباید خود را مسیر خواسته‌های اروپا کنیم و باید به جلو حرکت کنیم. به هر حال، ما مشکلاتی با آمریکا داریم و باید این تنش‌ها را مدیریت کنیم. از طرفی، اروپا هم در جریان برجام نشان داد که بدون آمریکا دستش خیلی باز نیست و کمک چندانی نمی‌تواند ارائه دهد. به عنوان مثال، در بحث اینستکس و مسائل مالی، اروپا اسیر دست آمریکایی‌ها بود. بنابراین، نباید انتظار داشته باشیم که اروپا از مواضع ما حمایت کند. اگر بتوانیم قدرت بازی بزرگ را در سیاست خارجی خود داشته باشیم -که متأسفانه در ماجرای ایرانی و ماسک نشان دادیم این توانایی را نداریم؛ حتی اگر در حد نیمه هم باشد، باز خوب است. هرچقدر بتوانیم تنش‌ها را در سیاست خارجی مان کاهش دهیم، کشوری موفق‌تر از نظر داخلی، اقتصاد، توسعه، رفاه مردم و انسجام حکدکتری خواهیم داشت.»